

OVV: Overheid had onvoldoende aandacht voor verpleeghuizen in eerste coronagolf, met dramatische gevolgen

‘Een stille ramp’ voltrok zich in de verpleeghuizen tijdens de eerste golf, die tot ‘schrijnende situaties’ leidde. De Onderzoeksraad voor Veiligheid is duidelijk: de verpleeghuisbewoners zijn in Nederland het kind van de rekening geworden van de eerste coronagolf vanaf maart 2020.

Charlotte Huisman 16 februari 2022, 12:08

Zorgmedewerkers en -bestuurders verzochten de OVV: een sluiting van de verpleeghuizen, dat nooit weer. Beeld Aurélie Geurts

De overheid had deze zeer kwetsbare ouderen onvoldoende in het vizier. Zeker de helft van de coronadoden in Nederland tot september 2020 viel onder deze groep.

Deze conclusie van de Onderzoeksraad voor Veiligheid (OVV) in het eerste, woensdag gepresenteerde rapport over de aanpak van de coronacrisis bevestigt wat de sector zelf al veel langer zegt: in de eerste fase van de pandemie ging de aandacht hoofdzakelijk naar de ‘cure’-sector, de ziekenhuizen. Het

uitgangspunt, het beschermen van kwetsbaren, richtte zich dan ook vooral op de ziekenhuispatiënten.

De ‘care’-sector, de langdurige zorg, zag de overheid daarbij pijnlijk over het hoofd. Vanwege die focus op de ziekenhuizen was er te weinig aandacht voor de bescherming van de verpleeghuismedewerkers. Die moesten werken zonder beschermingsmiddelen en konden ze zich aanvankelijk nauwelijks laten testen. Erger nog: als de continuïteit van de zorg in gevaar dreigde te komen, moesten ze doorwerken met lichte klachten. Van deze veronachtzaming zijn de bewoners van de verpleeghuizen het slachtoffer geworden.

Geen stem

Hoe dit kon gebeuren beschrijft de OVV in dit eerste deelrapport over de eerste fase van de coronacrisis, van maart tot september 2020. Daarin kijkt de onderzoeksraad specifiek naar hoe de overheid in deze eerste fase van de pandemie met de verpleeghuizen is omgegaan.

In de crisisstructuur van de overheid had de ouderenzorg aanvankelijk geen stem. Terwijl vanuit het buitenland al vroeg in de pandemie alarmerende berichten kwamen hoe nietsontziend het virus kon huishouden onder kwetsbare ouderen in verpleeghuizen, kreeg die sector een te lage prioriteit, stelt de OVV. De deskundigen in de ouderenzorg voelden zich aanvankelijk te weinig gehoord. De aanbeveling is dan ook duidelijk: bij een mogelijk volgende crisis moet de langdurige zorg een grotere inbreng krijgen.

Mede vanwege dat chronische gebrek aan beschermingsmiddelen en testmogelijkheden die eerste maanden van de crisis, kon het virus zich razendsnel verspreiden door de verpleeghuizen. Ook omdat juist dementerende bejaarden nauwelijks in staat zijn regels te volgen als afstand houden van elkaar. ‘Soms hoestte een oudere vol in mijn gezicht’, zei een verzorgende tegen de OVV-onderzoekers.

Dat deze groep ouderen bovendien niet altijd de gangbare symptomen van een coronabesmetting liet zien, maakte de situatie nog onduidelijker. Als twee bewoners op een afdeling besmet waren, sloot het verpleeghuis de afdeling af, waardoor de nog niet-besmette ouderen grote kans liepen het virus op te lopen.

Bezoekverbod bracht eenzaamheid

Als noodmaatregel om het virus in de verpleeghuizen in te dammen, stelde de overheid op 20 maart een bezoekverbod in. Dit zette inderdaad een rem op de verspreiding van het virus, maar het had een grote negatieve invloed op het welzijn van de bewoners. Die konden zich eenzaam gaan voelen. Het leidde tot veel verdriet onder mantelzorgers. ‘Verpleeghuisbewoners waren slechter af dan honden, die worden tenminste nog uitgelaten’, verzuchtte een verpleeghuismedewerker tegen de OVV. Met de zorgmedewerkers zeggen ook veel zorgbestuurders: zo’n sluiting van de verpleeghuizen, dat nooit weer.

Onzekerheid, angst, boosheid, verwarring, de emoties wisselden elkaar af. Boos waren de verpleegzorgmedewerkers dat zij onbeschermd moesten werken. Zij vreesden dat zij bijdroegen aan de verspreiding van het virus. Dat zij een coronabesmetting niet altijd konden herkennen bij hun bewoners maakte hun onzeker in een tijd dat testen nauwelijks mogelijk was. En zij raakten in de war van telkens andere regels die op hun werden afgevuurd.

Ondertussen haalden sommige verpleeghuisbestuurders overal en nergens hun beschermingsmiddelen vandaan; bij dierenklinieken, schoonheidssalons, boerenbedrijven. Verpleeghuismedewerkers werkten met vuurwerkbrillen en asbestpakken.

Onvoldoende geschoold

Dat de verpleeghuizen aanvankelijk niet goed in beeld waren, kwam ook omdat de sector veelvormig is, met grote verpleeghuizen en ook kleine woonvormen, ziet de OVV. En ook omdat er allerlei vertegenwoordigers zijn namens bijvoorbeeld de specialistenouderenzorg (Verenso), de werkgevers (Actiz) en de werknemers (V&VN), die bovendien niet altijd met één mond praten. In de verpleeghuizen is de laatste jaren bovendien het accent verschoven van medische zorgverlening naar meer nadruk op wooncomfort, de zogenaamde ontmedicalisering van de sector. Een pompje met handreinigingsgel zou dan als minder gezellig worden ervaren. Verpleeghuismedewerkers worden onvoldoende geschoold in infectiepreventie, vindt de OVV.

Brancheorganisatie Actiz van de ouderenzorg zegt dat zij zelf al eerder de conclusies van de OVV heeft getrokken, namelijk dat er te weinig oog was voor de ouderenzorg. ‘Als Actiz hebben we al vroeg in de crisis het ministerie gewezen op de schrijnende situaties in verpleeghuizen en het tekort aan beschermingsmiddelen en testen, maar daar is niet direct gehoor aan gegeven’, stelt Mireille de Wee, voorzitter van de Actiz-kerngroep Wonen en Zorg.

